

הטעות בתאריך שעל מצבת קבורתו של הגאון הקדוש בעל ה"תוספות יום טוב" זי"ע

ליום פטירתו שיחול בשבוע הבא, ביום שני ו' באלול, ולא כפי שנכתב על המצבה ביום כ"ו באלול . כיצד אכן ארע הדבר שחלה טעות בתאריך הפטירה על המצבה עצמה?

הבאים להשתטח ביום השישי לחודש אלול על ציונו הקדוש של בעל ה"תוספות יום טוב" זי"ע בקראקא, לקראת יומא דהילולא דיליה, עלולים להתאכזב קשות כאשר יעיינו בכיתוב שעל המצבה, ויגלו להפתעתם שהם הקדימו בעשרים יום...

כך נכתב מפורשות על המצבה בשתי השורות האחרונות: "נתבקש בישיבה של מעלה יום ד' כ"ו לחודש אלול ת"ד לפ"ק תנצב"ה"!

הפליאה תגדל בעיניהם שבעתיים כאשר יעינו בדפי הביוגרפיה שהצטיידו בהם, ו/או ברשימות היארצייט'ן המצויים, [למצער, יבדקו אצל ה"מרא ח' שמעתתא" האחרון בדורינו ה"ה הלוח הפופולארי המופלא "דבר בעתו"], ורובם ככולם מציינים את התאריך "ו' באלול" כיום היארצייט, ומתעלמים - ביודעים כביכול - מהכיתוב שעל המצבה עצמה. הלא דבר הוא!?

*

תמונתו המפורסמת של התוספות
יו"ט כשהוא מציץ מחלון חדרו בבית
הסוהר במבט מלא תוגה וצער

מאחר ועל המצבה נכתב מלבד התאריך החודשי, גם תאריך יום השבוע של פטירת ה"תוספות יום טוב": יום רביעי בשבת, הרי שבנקל ניתן לאמת את הפרטים בבדיקה פשוטה בלוח השנה.

ובכן, לידיעתכם, קוראים נכבדים, בשנת ת"ד חל יום כ"ו באלול ביום שלישי, ולא ברביעי...

כיון שלא ניתן להסתדר עם "נוסח המצבה", נקיים את דברי חכמינו: "ניתי ספר ונחזי", ונבדוק בספרי קוראי הדורות האם לכל הפחות שנת הפטירה המצויין על המצבה - מדויקת.

ובכן, הגאון הקדוש החיד"א זי"ע מצייין בספרו "שם הגדולים" ששנת פטירתו של ה"תוספות יום טוב" היא בשנת ת"ט... ולא כפי שנכתב על המציבה - שנת ת"ד!

ברם, מבדיקה חוזרת בלוח השנה נמצינו למדים שבשנת ת"ט חל יום כ"ו באלול ביום השישי

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי למגילות יוחסין

פקס: 153-8-8679877

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

בשבת, ולא ביום הרביעי... [ואם תמצי לומר שלדעת החיד"א יום פטירתו הוא ביום ו' באלול, גם זה אי אפשר, שכן בשנת ת"ט חל יום ו' באלול ביום השבת קודש, ולא ביום הרביעי...].

*

בהמשך, לאחר שהחיד"א מציין את שנת ת"ט כשנת פטירתו של ה"תוספות יום טוב", הוא מסתייג מעט מדבריו, והוא כותב: "ואשר כתבתי דנתבקש בישיבה של מעלה שנת ת"ט, הוא מספר 'צמח דוד', ועתה ראיתי להרב 'אלי' רבה' א"ח סי' תקס"ו ס"ק ג', דמביא דברי הגאון בספרו 'מלבושי יום טוב', וכתב דהורה כן בשנת תי"ב".

על סמך דברי החיד"א הללו, היו מי שקבעו את שנת תי"ב כשנת פטירתו של ה"תוספות יום טוב". [ראה ב"נוספות לספר יוחסין" המצורף לספר היוחסין הקדמון של רבי אברהם זכות, מהדורת ווארשא תרל"ו].

ברם, מבדיקה נוספת בלוח השנה, נמצינו למדים שבשנת תי"ב חל יום כ"ו באלול ביום השישי בשבת, ולא ביום הרביעי... [ואם תמצי לומר שלדעה זו יום פטירתו הוא ביום ו' באלול, גם זה אי אפשר, שכן בשנת תי"ב חל יום ו' באלול ביום השבת קודש, ולא ביום הרביעי...].

*

שימו לב - היארצייט ביום ו' באלול, ולא בכ"ו כפי שנכתב בטעות כאן על מצבת התוספות יו"ט בקראקא

פנקסי קהילת קראקא פתוחים היו ונגישים לפני החוקר הרב מנחם מאנדיל קרענגיל מקראקא, וכאשר עמד להדפיס מחדש את ספרו של החיד"א בשנת תרס"ה ב"פודגורה" אשר על יד "קראקא", [והוסיף עליו שלשה חיבורים: "שארית לציון", "מנחם ציון" ו"פליטת סופרים"], עמד והשווה את תולדות רבני קראקא עם הנרשם בפינקס הקהילה שלפניו.

וכאן, הוא מוסיף דברים על מה שכתב החיד"א ב"שם הגדולים" שלו. תחילה הוא מצטט את נוסח המצבה כפי מה שראה בעיניו בקראקא, והוא מעיר על מילים אלו שנכתבו על המצבה "נתבקש בישיבה של מעלה כ"ו אלול תי"ד":

"וצריך עיון, דבפנקס החברא קדישא כתבו דביום ד' וי"ו אלול ה' יום פטירתו. ובוודאי, זה העיקר. דהמצבה נחדשה כמה פעמים, ונפל בה טעות ממעתיק למעתיק".

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי למגילות יוחסין

פקס: 153-8-8679877

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

כלומר, שלדעתו ברור שהנכון הוא כפי שכתבו ראשי הקהל בתוך הפנקס בעת פטירתו ממש, שה"תוספות יום טוב" נפטר ביום ו' באלול, למרות שעל המצבה עצמה כתוב כ"ו באלול. מדוע? שכן אבן המצבה העומדת בימינו בבית החיים בקראקא, אינה אותה אבן שהונחה בעת פטירת ה"תוספות יום טוב", ואף הכתב שעל גביה אינו הכתב שנחרט בשעתו. הסברא נותנת, שבעת העתקת הנוסח הקדום, נפלה טעות העתקה קלה.

*

ובכן, הסכיתו ושמעו.

מצבת האבן שנמצאת כיום על מקום קבורתו של בעל ה"תוספות יום טוב", היא השלישית במספר. הראשונה, הונחה מיד לאחר פטירתו. השניה, הוחלפה ונתחדשה בשנת תקצ"ה. והשלישית - בשנת תרמ"ו.

אחד השינויים שבין נוסחאות המצבות השונות, נשתמר בידינו בהעתקת נוסח המצבה השניה, על ידי מחבר הספר "עיר הצדק", שהעתיקה בשנת תרל"ד - בעת שעדיין עמדה המצבה השניה, ולא זו הקיימת ומצויה כיום.

על מצבה זו נכתב כך: "נתבקש בישיבה של מעלה יום כ"ו ימים לחודש אלול ת"ד לפ"ק תנצב"ה!"

בכתב העת "דגלנו" שיצא לאור בווארשא [ובכמה כתבי עת נוספים באותה העת], נתפרסמו מאמריו של אחד מגאוני התקופה, הגאון רבי מנחם מענדל קירשבוים בעל המחבר "מנחם משיב" ועוד, שנודע בכשרונותיו ובעושר ידיעותיו. [בעצמו היה יליד קראקא, ולימים שימש כרב העיירה סקאלה שליד קראקא, ולאחר מכן בעיר פראנקפורט].

באחד ממאמריו בעתון ה"ל [נעתק ב"שושלת אבות" של ידידי הרד"ב וועבער מניו יורק, המצורף לספר "קול תודה", ברוקלין תשס"ט], הוא מעיר בצדק על נוסח משונה זה: "יום כ"ו ימים" לחודש אלול?!

כמי שהכיר את סגנון הכתיבה בפנקסי הקהילות ועל המצבות בימים ההם, העלה הגרמ"מ קירשבוים השערה מעניינת, אשר לאחר העיון במקורות, נראה, כי קרוב לוודאי שהוא כיוון לאמת. לדבריו, כך היה כתוב בפנקס הקהילה, וכן גם על המצבה: "נתבקש בישיבה של מעלה יום ד ו ימים לחודש אלול ת"ד לפ"ק תנצב"ה", כאשר הכוונה היא: יום רביעי בשבוע, ויום השישי לחודש אלול.

אלא, שנתארכה לה רגלה של האות ד', והיה נראה לו למעתיק שכתוב כך: "נתבקש בישיבה של מעלה יום ד ו ימים לחודש אלול ת"ד לפ"ק תנצב"ה", כאשר לפי הבנתו של המעתיק הכוונה היא, יום כ"ו לחודש אלול, ומכאן נוצר הנוסח המשונה: "יום כ"ו ימים" לחודש אלול!

השלב הבא היה, כאשר המעתיק את הנוסח על המצבה השלישית, בשנת תרמ"ו, ברצותו "לשפר" ולתקן את הנוסח המשונה, בדק תחילה את כל ההעתיקות שהיו מצויים בזמנו, ומאחר שלא תפס את מקור הטעות, עמד ושילב בין שתי הנוסחאות שקדמו לו, והוא ניסח את תאריך השבועי והחודשי גם יחד, ומכאן "נוצר" הנוסח שמצוי בימינו כיום:

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי למגילות יוחסין

פקס: 153-8-8679877

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

"נתבקש בישיבה של מעלה יום ד' כ"ו לחודש אלול ת"ד לפ"ק תנצב"ה!"

לא עלה על דעתו של אותו מעתיק כלל לבדוק אם יום כ"ו באלול אכן חל בשנה זו ביום הרביעי בשבוע.

למותר לציין, שיום ו' לחודש אלול של שנת ת"ד, אכן חל ביום הרביעי, בעוד שיום כ"ו באלול של שנה זו חל ביום השלישי ולא ביום הרביעי...

*

בכל זאת, עדיין לא פתרנו את תעלומת מקורו של ה"צמח דוד" הקובע את שנת ת"ט כשנת פטירת ה"תוספות יום טוב", בניגוד למה שנכתב על מצבה - שנת ת"ד, ובניגוד למה שכתבו ראשי הקהל בפנקס הקהילה בעת פטירתו ממש - שנת ת"ד.

בספר "שושלת אבות" הנ"ל, מביא את הצעתו של הג"ר אהרן פולד מפפד"מ, המעלה בהגותו על ה"שם הגדולים" של החיד"א זי"ע רעיון מקורי ומעניין למקור טעותו של ה"צמח דוד".

לדבריו, ה"צמח דוד" התבסס על שיר הקינה שנשא הגאון רבי משה זכות על ה"תוספות יום טוב", ובין היתר נכתב שם בלשון זו: "שם ישקוט, ושם ישכון, בשנת השקט".

ה"צמח דוד" פיענח את תיבת "השקט", כרמז בדרך הגימטריא לשנת פטירתו, דהיינו: ה' אלפים ות"ט - ה' שק"ט, דהיינו: ה' ת"ט. ועל כך כבר תמה החיד"א שהרי מצאנו את ה"תוספות יום טוב" בחיים חיותו בשנת ת"ב, כשלשה שנים לאחר "פטירתו"...

אלא שהנכון הוא, שהכוונה היא לגימטריא מושלמת של המילה "השקט" בשלימותה. דהיינו, "השקט" עולה בגימטריא 414, כמספר הגימטריא של שנת ת"ד. כלומר: "שם ישקוט, ושם ישכון, בשנת - ת"ד - השקט".

*

לסיכום. הגאון הקדוש בעל ה"תוספות יום טוב" זי"ע, נפטר ביום רביעי בשבוע, בשישי [ו'] לחודש אלול, שנת ה' אלפים ת"ד. ויש לתקן את הנוסח השגוי שעל המצבה. זכותו יגן עלינו אמן.

נוסח האבן המחודשת
ועליה חרות הנוסח של
שנת תקצ"ה, ותאריך
הפטירה שנכתב עליה:
כ"ו אלול ת"ד.
יש לתקן את הנוסח:
ו' אלול ת"ד.
זכותו יגן עלינו אמן